

ISDS slučaj tvrtki Razvoj golf i Eliteh protiv Hrvatske

Posljednjih 13 godina, građani i građanke Dubrovnika protive se izgradnji luksuznog zatvorenog resorta na brdu poviše njihovog prelijepog grada. Nepopularni projekt stavljen je na čekanje od strane hrvatskih sudova nakon što su presudili da su dozvole potrebne za njegovu realizaciju nezakonite. Međutim, iz tvrtke koja razvija projekt ne odustaju – s vremenom je projekt završio na međunarodnoj arbitraži gdje tvrtka Razvoj golf d.o.o. traži 500 milijuna dolara odštete od Republike Hrvatske, kao i pred hrvatskim sudovima na kojima se vode postupci protiv udruga civilnog društva koji se projektu protive.

Grad Dubrovnik ime je dobio po svojoj hrastovoj šumi (dub, stari lokalni naziv za hrast) kojom je pokriven i Srđ koji čini njegov sastavni dio. 2010. godine stvorena je inicijativa građana i građanki *Srđ je naš* te su na taj način konsolidirana nastojanja lokalnih aktivista s civilnim udrugama koje djeluju na nacionalnoj razini. Cilj je inicijative zaštititi prelijepo područje Srđa u samom srcu Dubrovnika od izgradnje mastodontske ograđene zajednice i turističkog kompleksa koje se sastoje od dva golfska terena, dva hotela, 240 vila, 408 apartana, amfiteatra, konjičkog kluba, parkova, šetnica i sustava vodoopskrbe za potrebe projekta.¹

Predloženi projekt značajno bi izmijenio sam Dubrovnik. Primjerice, veličina predloženog projekta bila bi dvadeset puta veća od stare gradske jezgre Dubrovnika koja je od UNESCO-a zaštićena kao svjetska kulturna baština. Projekt bi također lokalnom stanovništvu i njihovim gostima oduzeo veliko prirodno područje sa savršenim pogledom te bi za održavanje resorta bile potrebne ogromne količine vode i pesticida.²

Lokalnom stanovništvu ovo je bilo previše, naročito u gradu koji već značajno trpi posljedice prevelikog pritiska turista i pati od posljedica preopterećene infrastrukture.

Neželjen i nezakonit

Stanovnici i stanovnice Dubrovnika željeli su sačuvati ljepotu svoga grada i njegova okruženja, zaštititi svoje vodne resurse i okoliš, ali i ograničiti utjecaj turizma na njihove živote. Među lokalnim stanovništvom projekt je ukaljan i sumnjom u korupciju povezanu s njegovom realizacijom.

“Slučaj golfa je školski primjer najgoreg oblika korupcije. Zakon o igralištima za golf izrađen je od strane bivše vlasti za nekoliko unaprijed poznatih investitora. Ja smatram da je glavni

*investitor u projekt na Srđu jedan od investitora za kojeg je ovaj zakon napisan.” - Zorislav Antun Petrović, Transparency International Hrvatska*³

Uz potporu civilnog društva, umjetnika, arhitekata i drugih stručnjaka i stručnjakinja, *Srđ je naš* koristio je demokratske i pravne mehanizme za iskazivanje svoje zabrinutosti u vezi s ovim projektom. Na referendumu organiziranom u okviru kampanje 2013. godine, 84% ljudi koji su izišli, glasali su protiv predloženog projekta.⁴ Građanska inicijativa također je pred sudovima pokrenula tužbu protiv rješenja o prihvatljivosti projekta za okoliš i lokacijske dozvole za projekt te ih je sud ukinuo kao nezakonite.⁵ Ovo je bio snažan primjer lokalnog otpora i snage lokalnog stanovništva.

*“U Hrvatskoj se golf koristi kao paravan za zauzimanje netaknute prirode, odmah do najljepših gradova i mjesta, tako da bi se gradilo tamo gdje to inače nikad zakonom ne bi bilo dozvoljeno... Ne radi se tu samo o izgradnji golf terena, razvoju sporta ili turizma ili poslova za domaće, već prije svega o modelu po kojem se gura ogromna izgradnja vila i apartmana.” - aktivist inicijative *Srđ je naš**⁶

Ova inspirativna borba lokalnog stanovništva, borba za očuvanje okoliša i održivi turizam, dovela je i do lokalnih pobjeda. Ali onda... sam investitor odlučio se obratiti sudovima. Međutim, nije svoj slučaj pokrenuo pred hrvatskim sudovima, već pred privatnim, tajnim međunarodnim arbitražanim sudom gdje sada pokušavaju osvojiti ono u čemu su ih spriječili lokalni otpor i hrvatski sudovi: ubiranje ekstraprofita.

Golfska palica ISDS-a može *napucati* demokraciju

Luksuzni nekretninski projekt razvija hrvatska tvrtka Razvoj golf d.o.o. čiji je vlasnik Aaron Frenkel, investitor iz Izraela. Putem nizozemskog fiktivnog poduzeća Elitech (eng. Letterbox company), Razvoj golf d.o.o. tuži Hrvatsku⁷ prema odredbama hrvatsko-nizozemskog ugovora o zaštiti ulaganja - ugovor za koji je upitno je li još uvijek važeći. Investitor tvrdi da je u projekt uložio 130 milijuna, međutim, traži 500 milijuna dolara od Republike Hrvatske kao odštetu za izgublenu dobit koju bi navodno imao da je projekt realiziran.⁸

Samo šest tjedana nakon podnošenja ISDS zahtjeva, Hrvatska Vlada je investitoru izdala nove dozvole, identične onima koje su prethodno kao nezakonite srušili hrvatski sudovi. Iako se u projektu i dozvolama činjenično ništa nije promijenilo, dozvole su svejedno obnovljene. Nakon nove tužbe udruga civilnog društva, nova sutkinja odlučila je da su ove obnovljene dozvole sada zakonite. Udruge se trenutno žale na ovakvu odluku suda pred Visokim upravnim sudom, sudom drugog stupnja.⁹ Dakle, izgleda da investitorov više stotina milijuna dolara težak zahtjev već utječe na Vladu i na to da zanemari i prijeđe preko zabrinutosti svojih građana i građanki.

*“Ovo izgleda kao daljnje ponižavanje građana i građanki Dubrovnika te kao nepravda koju ne možemo i ne smijemo promatrati u tišini.” - Đuro Capor, koordinator inicijative **Srđ je naš** ¹⁰*

Ali, s tim ne završava napad na demokratske vrijednosti. Tvrtka koja razvija projekt tužila je i Zelenu akciju, jednu od glavnih udruga civilnog društva koje podržavaju inicijativu *Srđ je naš*. Pred hrvatskim sudovima investitor traži od Zelene akcije oko 30 000 eura radi navodne klevete te uz to traži od sudova da Zelenoj akciji u cijelosti zabrani bilo kakvu vrstu javnog nastupa u vezi s njihovim projektom.¹¹ Investitor pokušava ušutkati protivnike koji su pomogli da se o ovom projektu provede važna demokratska rasprava. Opravdana zabrinutost lokalnog stanovništva odnosi se na pitanja koja se tiču njihovih života, kvalitete življenja, zaštite okoliša, privatizacije javnih prostora, itd. U ISDS slučajevima, ova pitanja i zabrinutosti lokalne zajednice uopće nisu tema interesa niti rasprave. Što je još gore, u ovom konkretnom slučaju, investitor koristi svoje bogatstvo kako bi cenzurirao lokalnu zajednicu da uopće javno govori o ovom kontroverznom projektu. Time se postavlja još jedan opasan presedan korištenja sudova za ušutkivanje građanskog otpora.

“Investitor nas žestoko napada, do te mjere da je Zelena akcija u opasnosti od zatvaranja. Plaši nas da, sve više i više, ovo postaje pravilo s ciljem ušutkivanja aktivista i aktivistkinja za zaštitu okoliša.” - Enes Ćerimagić, pravnik Zelene akcije ¹²

Pokretanje arbitraža korištenjem sporazuma koje je Europski sud pravde proglasio nezakonitima

6. ožujka 2018. godine Europski sud pravde, najviši europski sud, presudio je da su ISDS sporazumi između europskih zemalja – poput onog između Nizozemske i Hrvatske po kojem je arbitražu pokrenuo investitor Razvoj golf d.o.o. - protivni europskom pravu jer zaobilaze i umanjuju snagu domaćih sudova.¹³ Slijedom ove presude, države članice Europske unije dogovorile su se da će u 2019. godini raskinuti dvostrane ugovore o zaštiti ulaganja (tzv. BITove) među članicama Europske unije.¹⁴

Kao posljedica toga, od ožujka 2018. godine više država članica EU pokušalo je zaustaviti tekuće ISDS slučajeve koji su utemeljeni na sada nezakonitim sporazumima o zaštiti ulaganja sklopljenim među EU članicama. Međutim, arbitražni sudovi osnovani po ISDS mehanizmu do sada su odbili ove zahtjeve te na taj način odlučili u korist vrlo isplativih ISDS slučajeva unatoč vrlo značajnoj presudi Europskog suda pravde.¹⁵